

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ



ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

Випуск 3

Матеріали

*Всеукраїнської науково-практичної конференції
“Європейський вимір реформування публічного
управління в Україні”
м. Київ, МАУП, 24 листопада 2016 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2016

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 10 від 28 09.16)*

Редакційна колегія:

*М. Н. Курко (голова), д-р юрид. наук, проф.;
М. Ф. Головатий (заступник голови), д-р політ. наук, проф.;
А. А. Ігнатченко (відповідальний редактор), канд. техн. наук;
О. В. Баєва, д-р біол. наук, проф.;
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.;
В. М. Воронін, д-р іст. наук;
В. Б. Захожай, д-р екон. наук, проф.;
В. І. Литвиненко, д-р юрид. наук, доц.;
В. В. Рябцев, канд. техн. наук, доц.;
В. І. Цибух, канд. філос. наук, доц.*

*Матеріали подано в авторській редакції.
Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.*

Проблеми модернізації України : [зб. наук. пр.] / МАУП. — К.: ДП
“Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

С76 Вип. 3: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. “Європейський вимір ре-
формування публічного управління в Україні”, 24 листопада 2016 р. / ред-
кол.: М. Н. Курко (голова) [та ін.]. — 2016. — 208 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано тези учасників науково-практичних
конференцій з проблематики широкого кола аспектів процесу системної модерніза-
ції України.

Для науковців, громадсько-політичних діячів, студентів, а також усіх, хто
цікавиться розвитком Української держави і світовим досвідом проведення модер-
нізаційних процесів.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

Чорна Марія Федорівна, Курчина Тамара Олександрівна, Моргун Наталія Сергіївна, Твердохліб Анатолій Іванович Правова культура українського суспільства в умовах реформування публічного управління.....	156
---	-----

МОЛОДІ ВЧЕНІ

Абуржейла Самер Абд Ельмонеїм Резек Україна в європейських інтеграційних процесах: політичні аспекти реформування публічного управління	160
Азіма Фаді Хусамович Державна підтримка творчої молоді: європейські тенденції.....	163
Зур'ян Олег Володимирович, Феїм Брава Напрями розвитку фінансового ризик-менеджменту на підприємствах	167
Климков Іван Ілліч Медіакратичні способи управління суспільством.....	174
Кметик Світлана Валеріївна Освітні системи та освітня політика крізь призму державно-управлінських процесів в сучасному світі.....	176
Ладнюк Максим Олександрович Модернізація державного управління в умовах комунікативного розвитку інформаційного суспільства.....	181
Левцов Сергій Вікторович Застосування принципів належного врядування органами місцевого самоврядування в управлінні рекреаційною сферою	184
Турій Андрій Іванович Правові засади функціонування ООН як міжнародної організації по впорядкуванню державно-суспільних відносин.....	186

МАГІСТРАНТИ ТА СТУДЕНТИ

Зубрицький Дмитро Олександрович, Герун Ростислав Юрійович Основні засади публічного управління вищим навчальним закладом	190
Кіц Лідія Дмитрівна Наукові підходи до формування стратегії інтернет-маркетингу	193
Легка Ірина Ігорівна Психологічні складові особистості державного управління (державного службовця)	197
Панфілова Вікторія Владиславівна Проблеми реформ публічного менеджменту в сучасному світі	200
Роніс Анна Володимирівна Оцінка мотиваційного потенціалу персоналу в ресторанному підприємстві	202
Соболь Аліса Володимирівна Технології забезпечення публічної влади	205

М. Ф. ЧОРНА

докт. філос. в гал. права, докторант, МАУП

Т. О. КУРЧИНА

докт. філос. в гал. політол., докторант, МАУП

Н. С. МОРГУН

магістрант, ІІІ МАУП

А. І. ТВЕРДОХЛІБ,

магістрант, ІІІ МАУП

ПРАВОВА КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Культура українського суспільства, і зокрема правова культура ще й сьогодні продовжує нести на собі відбитки культури минулого, і особливо правової культури радянських часів і сприймається суспільною свідомістю, головним чином, через нормативно-юридичний світогляд, формально-догматичне розуміння змісту правової культури, як юридичної культури, ставлення до права тільки як до юридичного закону, акта політичного волевиявлення, який закріплює волю панівних соціальних сил. При розгляді правової культури в Україні в перехідний період, здебільшого привертається увага на її незадовільний стан, що пов'язано, по-перше, зі збереженням певних залишків від радянського минулого; по-друге, некритичним запозиченням елементів західноєвропейської політико-правової культури; по-третє, із негативними надбаннями, що виникли в часи розбудови незалежної держави. Але, українське суспільство успадкувало від минулого та створило за часи розбудови незалежної демократичної держави не тільки негативні риси, а й позитивні, які можна і потрібно зберігати та надалі розвивати відповідно до сучасних потреб та можливостей.

Загалом культуру громадян радянського суспільства середини ХХ ст. можна охарактеризувати як дуже низьку, а правову свідомість — маніпульовану, схильну до сліпої віри, що надає перевагу владі авторитету, а не правовому закону. Разом з тим значна частина населення, не дивлячись на низький рівень життя психологічно відчувала себе комфортно: у людей було почуття стабільності і захищеності, завдяки замкненості та відгородженості від зовнішнього світу.

Саме у такому історичному контексті, з тоталітарною системою влади та безправним становищем народу, відсутністю гарантій прав і свобод громадян, панування адміністративно-бюрократичної та централізованої системи управління, придушення державою будь-якого інакомислення, зароджувалися початки правової культури громадян.

Проголошений на державному рівні в середині 80-х років курс на перебудову, реформи, створив сприятливі умови для формування демократичної, правової культури громадян, що ґрунтується на демократичних засадах, загальнолюдських цінностях. Але і сам курс на розбудову незалежної суверенної правової держави було

сприйнято у суспільстві неоднозначно: з одного боку, спостерігався шалений опір державно-правовим реформам партійної і радянської номенклатури, з іншого — підтримка прогресивних демократичних сил, що схвалювали державно-правову реформу, розбудову правової держави. Та ще тривалий час зберігатиметься у населення інерція патерналізму та утриманства, надія на те, що влада стане благодійником для народу і розв'яже усі його проблеми. Так, частина громадян України сподівалися внаслідок реформ зберегти всі ті блага та привілеї, що їх мали раніше у радянській державі, та ще до них додати блага західної демократії — права людини та демократичні свободи. Але, коли вони зрозуміли, що втратили багато позитивного, а натомість набули (поряд з іншим) — окремі вади капіталізму і демократії. Суспільна думка похитнулася: перейшла від ейфорії до розпачу та прокляття демократичних цінностей. І знову з'явилися прихильники повернення до минулого.

Це є свідченням того, що суспільство, яке вступило в епоху трансформації, складалося із юридично не підготовлених людей із низькою правовою культурою. У переважній більшості населення домінували патерналістські настрої, споживацьке ставлення до держави та права. Патерналістична ідеологія, споживацьке ставлення до держави робило не потрібними ніякі механізми захисту суб'єктивних прав — держава сама краще всіх потурбується про благо кожного. Через це склалася ситуація відсутності у населення досвіду цивілізованого розв'язання конфліктів і взагалі усіх питань, які можна вирішувати за допомогою права, закону, цивілізовано, що негативно вплинуло на авторитет права взагалі. Таким чином, труднощі становлення демократії та розбудови правової держави багато в чому зумовлені відсутністю правової культури. Через те і наші політики, і рядові громадяни, самі того не помічаючи, мислять і діють відповідно з імперативами та стереотипами правової культури, яка складалася в радянському суспільстві багато десятиріч тому. Незважаючи на те, що як цілісна парадигма ця культура більше не існує, усе ж таким процес її розпаду і трансформування може затягтися на довгі роки, вважає О. А. Менюк [5, 40].

Особливе значення у створенні вітчизняних демократичних цінностей, становленні нової демократичної, правової культури мали проголошена 16 липня 1990 р. Декларація про державний суверенітет [1] та Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р., у яких підкреслювалась рішучість створити демократичну, правову, соціальну, незалежну державу з поділом влади на законодавчу, виконавчу та судову, із забезпеченням прав і свобод людини та громадянина. Але проголошення незалежності ще не розв'язало всі проблеми, а, у свою чергу, поставило нові, ще невідомі для нашої держави, які виникли в перехідний період.

Причини низького рівня правової культури населення України у перехідний період безпосередньо пов'язані із тими процесами, що з'явилися внаслідок невдало проведених реформ. Так, поряд із позитивними змінами, що відбулися внаслідок збільшення світоглядної автономії та плюралізму, свободи слова, зниження державного контролю, відбулося послаблення виконавчої дисципліни, погіршення функціонування народного господарства, зниження податкових надходжень, зростала організована злочинність та корупція. Більшість населення таку складну ситуацію невизначеності сприйняло негативно. Вони не готові були прийняти сучасні гуманітарні цінності ціною втрати певних, хоч і незначних соціальних надбань епохи соціалізму. Завищені соціальні очікування та домагання значною мірою негативно вплинули на зміст правової культури різних груп населення та ускладнили процес розбудови демократичної, правової держави.

Інша проблема, що спостерігається у нашій державі останні роки — тенденція збільшення ролі адміністративного впливу на всі сторони суспільного життя,

командних методів розв'язання складних проблем державного будівництва, що "створює умови для відновлення старих політичних структур, і сприяє становленню авторитарно-демократичного, або навіть суто авторитарного режиму [4, 49–58]. Ця тенденція загалом гальмує розвиток демократичних процесів, негативно впливає на розвиток правової культури населення, створює умови для відтворення адміністративно-командних форм господарювання, для виникнення та функціонування правового нігілізму.

Значною проблемою, що перешкоджає демократизації суспільного життя, створення умов для розбудови демократичної, правової держави є правове невігластво, яке може проявлятися у незнанні суб'єктом своїх прав і обов'язків, у відсутності уміння та бажання користуватися юридичним знанням та досвідом. Численні зміни та доповнення в існуюче законодавство, чинні закони породили низку нових нормативно-правових актів, які часто не відповідають один одному. Такі трансформації нормативного матеріалу ускладнюють орієнтацію у сучаснім юридичному просторі навіть спеціалістам, а не тільки громадянам, що не пов'язані із юридичною діяльністю.

Деформації та перекручення, що призводять до проявів негативного характеру, виникають внаслідок суперечностей в системі права. Престиж права здебільшого визначається узгодженістю всіх позицій у системі права, взаємною відповідністю приписів, що є у різних правових нормах, інститутах, галузях. Тому неузгодженість положень у правовій системі призводить до втрати довіри до права (наприклад, невідповідність між рівнем заробітної плати і розміром виплат за комунальні послуги, суперечності між несвоєчасними виплатами за комунальні послуги та затримання виплати заробітної плати, зрівнялівка при нарахуванні пенсій без урахування трудового стажу та особистого вкладу тощо).

Значною проблемою сьогодні є порушення існуючого балансу між стабільністю та гнучкістю законодавства. Так, існуюче право, як найбільш ефективний регулятор суспільних відносин, має забезпечити не лише порядок та сталість суспільних відносин, але й сприяти їх розвитку [2, 188].

Значної шкоди формуванню правової держави наносить правовий популізм, який полягає у декларуванні нереальних прав і обов'язків, стимулів та обмежень, які не забезпечені ні економічно, ні фінансово ні юридично. Він не сприяє розв'язанню нагальних потреб, а тільки відволікає від них як "специфічний соціально-політичний "наркотик", що відривається від реальності у світ ілюзій, чуда. Популізм виникає на ґрунті розчарування — "розчаруванням розпочинається і розчаруванням закінчується" [3, 10].

Негативний вплив на розвиток держави як демократичної, правової має правовий романтизм, чи юридичний фетишизм, як показник низького рівня правової культури, як форма прояву правового нігілізму. Вони полягають у перебільшенні ролі юридичних заходів, дії законів, права у житті суспільства.

Низький рівень правової культури громадян тісно пов'язаний із прорахунками у прийнятті законів: нестабільність законодавства, що значною мірою спричинила низькою якістю прийнятих нормативно-правових актів, їх неповноти та суперечливості, видання паралельних, взаємовиключних актів, які нейтралізують один одного, постійні доповнення та зміни, що приводять до значного ускладнення у їх використанні; прийняття нормативно-правових актів без попереднього їх економічного обґрунтування, організаційного та технічного аналізу з приводу їх практичного використання; нестабільність сучасного суспільства та вимог світової юридичної теорії та практики. Це призводить до того, що застарілі норми права не сприймаються як

справедливі та необхідні, і тому блокується їх виконання; допущення крайнощів у виконанні вимог законів, що є причиною їх дискредитації та недовіри до діючого законодавства; низька ефективність юридичної відповідальності, що виступає причиною формування у людей почуття безвідповідальності, особливо за вчинені злочини посадовими особами та працівниками правоохоронних органів; відсутність сучасних, висококваліфікованих кадрів як у законодавчій так і у виконавчій сферах. Тому, навіть прийняті хороші закони є малоефективними та бездієвими [6, 287–303].

Отже, правова культура українського суспільства в умовах європейської інтеграції та реформування публічного управління в Україні насичена значними рудиментами попереднього суспільства, тому необхідна комплексна гуманітарна політика держави і структур громадянського суспільства по її оновленню.

Джерела

1. Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1990. — № 31.
2. Кравченко Л. В. Справедливість як вибір: Монографія. — К.: Вид-во Молодь, 1998. — 255 с.
3. Малько А. В. Популізм и право // Правоведение. — 1994. — № 3. — С. 10–22.
4. Медвідь Ф. М., Медвідь А. М. Правова культура як якісна характеристика стану правової системи // Ідентичності та політичні інститути: виклики для України. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції / За заг. ред. В. М. Циби. — Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2015. — С. 49–58.
5. Менюк О. М. Правова культура підприємницької діяльності. — К., 2001. — 164 с.
6. Селіванов В. М. Право і влада суверенної України: методологічні аспекти: Монографія. — К.: Видавничий дім “Ін-Юре”, 2002. — 724 с.